

Autor

Joan M. Romani
 Institut de Sociolingüística Catalana

Una de les preguntes que més sovint ha hagut de respondre l'Institut de Sociolingüística Catalana (ICS) és «Com està el català?». S'hi havien donat i s'hi han donat diverses respostes, però cap de prou completa: les dades dels diferents censos lingüístics eren les més consultades i esmentades, però tots en reconeixiem la limitació principal: eren dades sobre el coneixement, però no informaven sobre l'ús del català per part del ciutadans de Catalunya. Disposàvem d'algun altre indicador parcial, com podien ser l'índex d'ús del català a les empreses (IUC), resultat d'un treball fet per l'empresa ICOP-Line Staff l'any 1991, que era aplicable a gran empreses, o el coeficient d'incidència comercial del català (CICC), elaborat per Line Staff, sobre com l'ús del català podia afectar els processos de compra, a partir d'un treball fet el 1992 i del qual la Direcció General de Política Lingüística (DGPL) ha publicat recentment un resum. Tant l'un com l'altre són útils, però molt específics. Ens calia un instrument més general.

Josep M. Aymà, tècnic de la DGPL, ja havia plantejat (1992) la conveniència de disposar d'un indicador sintètic sobre l'ús de la llengua, que va batejar amb el nom d'INLAC. Era concebut a semblança de l'IPC, i quedava pendent la qüestió de la ponderació dels elements que en formaven part. S'havia començat un camí que després s'ha demostrat que és rendible. El mateix any 1992, l'ISC va decidir iniciar els treballs que conduïrien a l'establiment d'un indicador de l'ús del català. Es va plantejar un disseny i es van demanar projectes a diverses empreses. El projecte que més responia a les nostres necessitats i enfocaments portava en un primer moment el nom d'ISUC (índex sintètic de l'ús del català). Després de diverses reunions amb diferents tècnics i experts, va ser adoptat el d'INUSCAT (índex d'ús del català).

Índex subjectiu i índex objectiu

Atès que el procés de normalització lingüística té dos aspectes complementaris, hem establert dues línies de treball, una

d'objectiva i una altra de subjectiva. No creiem que calgui justificar que hi hagi dades objectives (allò que es correspon amb els usos de la llengua que es vol estudiar en les diferents situacions orals i escrites que són possibles). Potser sí que cal argumentar a favor de les dades subjectives. La normalització és un procés social de canvi, i no hi ha cap procés social en què la percepció que en té la població que el viu no tingui un efecte de retroalimentació sobre el procés mateix. L'índex global serà el resultat de la conjunció d'aquestes dues vies, fent-ne la mitjana geomètrica. Les dades objectives s'obtenen de manera diversa: consulta de fonts ja existents, observació, recompte, enquesta específica, etc. Les dades subjectives s'obtenen mitjançant enquesta telefònica a una mostra representativa de la població catalana.

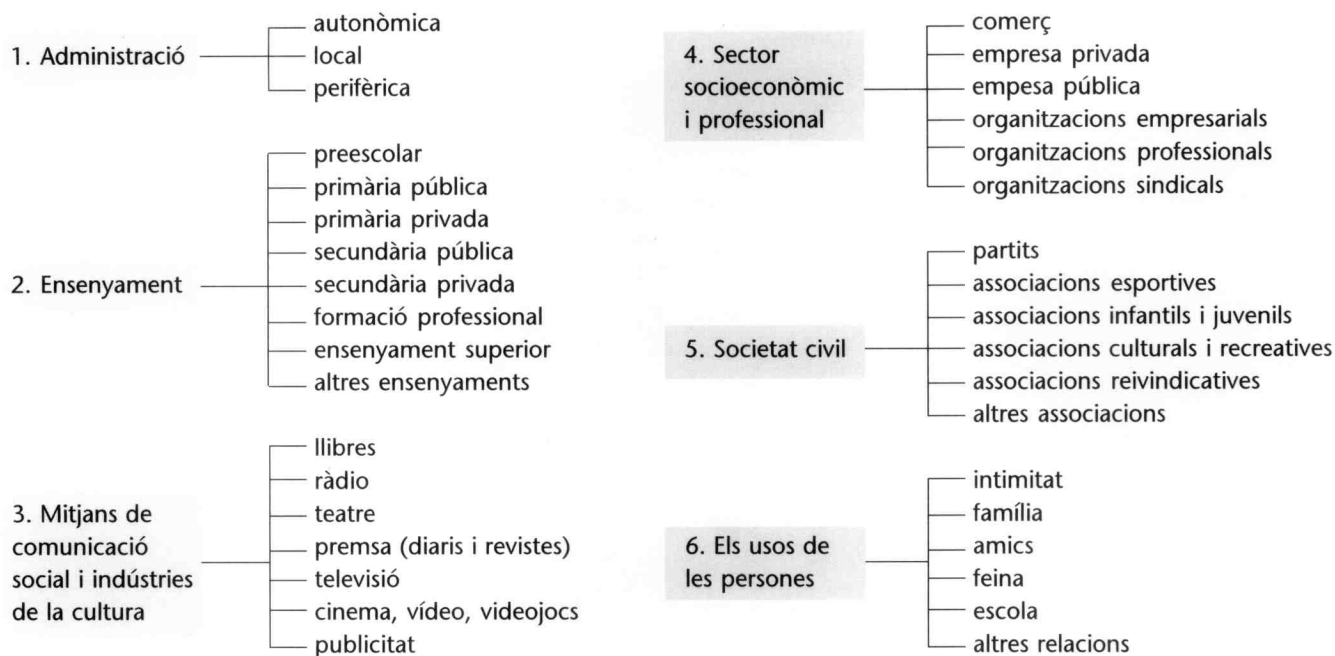
Àmbits de treball i anàlisi

Per tal d'estudiar els usos del català en la nostra societat, l'hem considerada dividida en els sis àmbits següents:

1. Administració
2. Ensenyament
3. Mitjans de comunicació i indústries de la cultura
4. Sector socioeconòmic i professional
5. Societat civil
6. Usos de les persones o usos interpersonals

Aquesta consideració s'ajusta al que són les pautes de treball de la DGPL i el Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL), i és fàcilment ajustable al Pla general de normalització lingüística. Cadascun d'aquests àmbits ha estat dividit en diferents subàmbits, d'acord amb la seva estructura. L'àmbit de l'Administració (que ha estat treballat el 1995) no ha inclòs l'Administració de justícia, de moment, perquè la informació de què disposàvem no ens permetia dissenyar-ne un indicador adient. Per tant, en aquest primer cicle de l'INUSCAT, cal tenir present aquesta limitació. En la propera edició, atès el disseny modular, s'hi pot incorporar sense cap mena de problema: l'indicador serà més

Quadre 1. Àmbits i subàmbits de treball

afinat i prou. El conjunt dels àmbits i els subàmbits queda recollit en el quadre 1.

Per poder estudiar de manera eficaç cada àmbit un cop van ser establerts, calia determinar quines eren les dimensions de cada subàmbit i quina era la seva estructura. Les dimensions, les variables, els indicadors i els valors de cada indicador van ser establerts i acordats per un equip de treball en el qual es van integrar diversos membres del Grup Català de Sociolingüística. El primer any es va adoptar una escala que anava de l'1 al 9. Els anys següents s'ha adoptat una escala que va del 0 al 10, perquè és més còmoda, més fàcilment transportable a percentatges i és molt arrelada en la mentalitat de la població com a escala d'avaluació. (És com «posar notes». Tot-hom s'hi veu amb cor.) El quadre 2 és un exemple parcial del desenvolupament de l'àmbit del sector socioeconòmic.

Tractament de les dades i anàlisi

No n'hi ha prou de tenir dades sobre l'ús. Atès que no tots els elements de cada àmbit, ni els àmbits mateixos, no tenen el mateix valor, cal fer les ponderacions oportunes. La manera escollida ha estat demanar a les persones entrevistades quina importància (amb l'escala comentada més amunt) consideren que té cadascun dels ele-

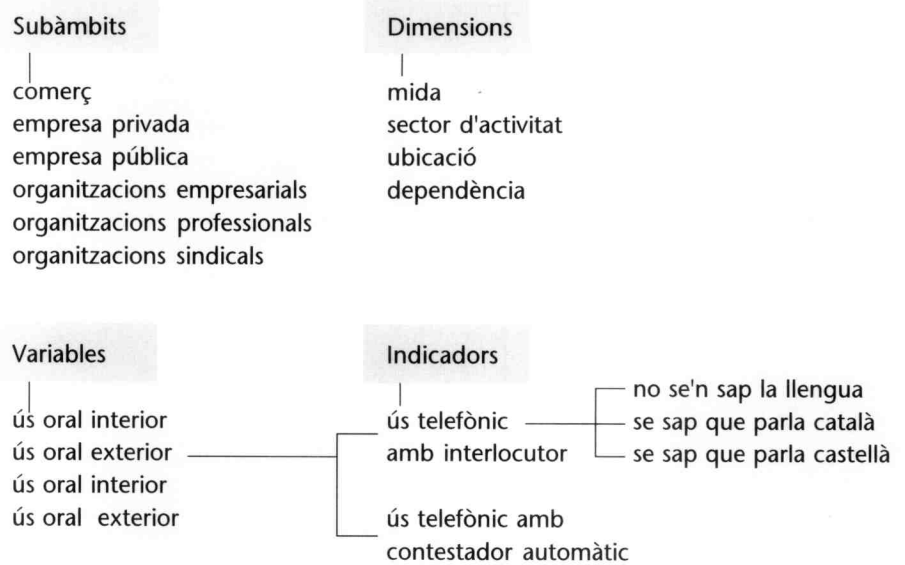
ments. Els valors atorgats, validats per un equip d'experts, són els que es fan servir per a la ponderació.

Pel que fa al desglossament del territori, hem considerat set zones: Barcelona ciutat, la seva àrea metropolitana, la resta de la província, les altres tres províncies catalanes i el total. D'aquesta manera queda reflectida la diversitat territorial. Si es vol considerar la província de Barcelona, és la suma de les tres primeres zones, òbviament. Si es pogués disposar d'una mostra més àmplia de població, es podrien fer altres segmentacions territorials, atès que la mida de la mostra és l'única limitació.

Tasca feta

Per raons que són de fàcil comprensió, ens ha estat impossible de fer tots els treballs en un sol any. És per això que hem establert un primer cicle de tres anys a partir de la primera prova feta el 93, i hem fet l'enquesta subjectiva i un parell d'àmbits de manera objectiva el 94 (usos de les persones i mitjans de comunicació i indústries de la cultura) i el 95 (sector socioeconòmic i Administració). Era previst fer una altra vegada l'enquesta subjectiva i els dos àmbits que restaven (ensenyament i societat civil) el 1996. Cal dir, a més, que l'enquesta amb la qual obtenim la informació

Quadre 2. INUSCAT: sector socioeconòmic i professional

subjectiva té unes especificitats cada any d'acord amb els àmbits que es tracten. El quadre 3 resumeix aquesta informació.

Qüestions pendents

La manca d'algunes sèries de dades ha fet que calgui un esforç notable en alguns àmbits. Posar en marxa el conjunt ha estat un esforç molt costós que ha comportat limitacions per manca de recursos econòmics. L'esforç de manteniment del sistema de recollida de les dades necessàries en els següents cicles de l'INUSCAT serà menor que l'inicial.

Caldrà replantejar la recollida de dades objectives en els àmbits de l'Administració pública i, especialment, en el socioeconòmic, atès que hi ha hagut problemes d'obtenció de mostra de comerços i d'indústries. Sabíem que la tramesa de qüestionaris per correu és la tècnica menys recomana-

ble, però no podíem disposar d'enquestadors que fessin visites. La baixa taxa de respostes també ens indica l'escàs interès d'aquestes entitats pel tema de la normalització lingüística.

Conclusions

Disposem d'un instrument fiable i sòlid, alhora que sensible als canvis, que ens indica quin és el grau d'ús del català de manera sintètica. L'índex que se n'obté és aplicable tant al conjunt del territori com a parts d'aquest. Així mateix, és aplicable a unitats majors si s'amplia la mostra i la recollida de dades. La seva existència no anul·la, sinó que complementa, altres indicadors. La retroalimentació que cal aplicar a partir de l'establiment inicial ens permet:

- Ajustar els costos de les posteriors investigacions.

Quadre 3. Desenvolupament dels treballs de l'INUSCAT per anys i àmbits

Àmbits	INUSCAT objectiu	INUSCAT subjectiu	Índex d'àmbit
Administració	1995	94, 95, 96	1995
Ensenyament	1996	94, 95, 96	1996
Mitjans de comunicació	1994	94, 95, 96	1994
Sector socioeconòmic	1995	94, 95, 96	1995
Societat civil	1996	94, 95, 96	1996
Usos de les persones	1994	94, 95, 96	1994
INUSCAT global: 1996			

- Desglossar el projecte en diversos exercicis pressupostaris.
- Incorporar la reflexió duta a terme pels sociolingüistes i pels tècnics en l'aplicació de la política lingüística, tant pel que fa a aspectes teòrics com a aspectes pràctics.
- Introduir modificacions aconsellades per l'experimentació i per la reflexió sobre la metodologia emprada i els resultats obtinguts, per tal d'adequar millor els processos d'obtenció i d'elaboració de les dades.

Per a qualsevol dubte, consulta o aclariment sobre l'INUSCAT, poseu-vos en contacte amb la Secció d'Estudis de l'Institut de Sociolingüística Catalana.

Bibliografia

- ALABART, A.; ARAGAY, J. M.; SABATÉ, J. *INUSCAT 1993*. [Barcelona] (1993) [Informe presentat a la Direcció General de Política Lingüística. No publicat; consultable al Centre de Documentació en Sociolingüística de la DGP].
- ARAGAY, J. M.; SABATÉ, J. *INUSCAT 1994*. Barcelona: Universitat de Barcelona: Fundació Bosch i Gimpera, 1994. [Informe presentat a la Direcció General de Política Lingüística. No publicat; consultable al Centre de Documentació en Sociolingüística de la DGPL].
- AYMÀ, J. M. *Allò que no se sol dir de la normalització lingüística*. Barcelona: Empúries, 1992.
- Estudis i propostes per a la difusió de l'ús social de la llengua catalana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 1991. 4 vol.
- Indicateurs de la situation linguistique au Québec*. Québec: Gouvernement du Québec. Conseil de la langue française, 1991.
- LINE STAFF CONSULTING. *Estudi sobre les actituds dels catalans davant de l'ús comercial del català*. [Informe no publicat, consultable al Centre de Documentació en Sociolingüística de la DGPL] Barcelona, 1992.
- REIXACH, M. *Coneixement i ús de la llengua catalana a la província de Barcelona*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 1985.
- REIXACH, M. *Difusió social del coneixement de la llengua catalana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 1990.
- L'ús de la llengua catalana a les empreses de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 1995.